

Makale Künyesi (Araştırma): Kara Özkan, N. (2024). Türkçe ders kitaplarında millî kimlik inşası. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 111-134.

<https://doi.org/10.32321/cutad.1386404>

TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA MİLLÎ KİMLİK İNŞASI

Neşe KARA ÖZKAN¹

ÖZET

Bu çalışma ile Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında yer alan okuma ve dinleme metinlerinde millî kimlik inşası sürecine katkı sunan unsurların nasıl ve ne sıklıkla kullanıldığını belirlemek amaçlanmıştır. Ortaokul Türkçe ders kitaplarının millî kimlik inşası açısından incelendiği araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışma materyali Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2023-2024 öğretim yılında kullanılması uygun görülen ortaokul Türkçe ders kitaplarından oluşmaktadır. Verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Çalışmada ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki okuma ve dinleme metinleri kontrol listesinde bulunan temalara göre incelenmiştir. Araştırmada ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan 32 tema ve bu temalarda bulunan 160 metin betimsel analize tabi tutulmuştur. Bu sırada bulguların sıklıkları, ders kitabındaki temaları, buldukları metnin başlıkları ve hangi sınıf ders kitabında yer aldıkları listelenmiştir. Ayrıca ilgili tema kapsamında tespit edilen unsurların yer aldığı cümleler bulgularda sunulmak üzere belirlenmiştir. Ortaokul Türkçe ders kitaplarının millî kimlik inşası açısından incelendiği araştırma, yapılan alan araştırması sonucunda millî kimlik inşasında etkili olan tarih, vatan, dil, din, ahlaki ve toplumsal değerler, gelenek, sanat, coğrafya, yemek kültürü ve giyim temaları üzerine temellendirilmiştir. Ders kitaplarında yer alan okuma ve dinleme metinleri bu temalar kapsamına giren unsurlar açısından incelenmiştir. Ders kitaplarının incelenmesinde kullanılan kontrol listesinde bu unsurlar esas alınmıştır. Çalışmada ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki okuma ve dinleme metinleri kontrol listesinde bulunan temalara göre incelenmiştir. Araştırma sonunda millî kimlik inşasında etkili olan unsurlar öncelikle temalarına sonrasında da sınıf düzeyinde bulunma sıklıklarına göre değerlendirilmiştir. Buna göre millî kimlik unsurlarının en yoğun olduğu temaların sırasıyla tarih, vatan, dil, din, ahlaki ve toplumsal değerler, gelenek, sanat, coğrafya, yemek kültürü ve giyim olduğu tespit edilmiştir. Bu unsurlar ortaokul Türkçe ders kitaplarında sınıf düzeyinde bulunma sıklıklarına göre incelendiğinde en yoğun vurgunun 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yapıldığı görülmektedir. Sonrasında 7. sınıf Türkçe ders kitapları yer alırken bunu sırasıyla 6. sınıf ve 5. sınıf Türkçe ders kitapları takip etmektedir. Başka bir deyişle ortaokul Türkçe ders kitaplarında millî kimlik inşasına 5. sınıftan başlayarak her yıl giderek artan bir seyirle yer verildiği tespit edilmiştir. Araştırma sonunda millî kimlik unsurlarının Türkçe ders kitaplarında bulunmasına yönelik olarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Millî kimlik, millî kimlik inşası, Türkçe ders kitapları.

¹ Aksaray İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Doç. Dr. ns_kr@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7639-9773>

GİRİŞ

İçinde buldukları toplumun bir parçası olan insanlar diğer bireylerle sahip oldukları ortak paylaşımlardan ve özümsemiş oldukları ortak kültürden dolayı kendilerinde o topluma ya da topluluğa ait olma ihtiyacı duyarlar. Aidiyet hissi insanın tabiatında var olan bir duygudur çünkü insan sosyal bir varlık olduğu için çevresinden etkilendiği gibi çevresini de etkiler. Bu etkileşim kişinin diğerlerini ve aynı zamanda diğerleri ile birlikte kendinin oluşturduğu “biz”i görmesinde etkili olur. Bu noktada da bir kimlik oluşumu baş gösterir.

Toplumsal sistemin kökenini oluşturan kimlik bireyin kültürel ve sosyal statülerini belirten, inançları, değerleri ve tutumlarından oluşan çok boyutlu alt başlıktır (Yıldız, 2007, s. 8). Kösoğlu (1995, s. 43) ise kimliği siyasi, ailevi, mesleki, dinî ve sosyal aidiyetleri ifade eden bir yapı olarak tanımlamaktadır. Güvenç’e (2010, s. 3) göre kimlik bireylerin, grupların, topluluk ya da toplumların “Kimsiniz, kimlersiniz?” sorusuna verdikleri cevaptır. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere kimlik bireyin mensubu olduğu sosyal yapıya göre kendini konumlandırmasıdır. Bireyin kimliği ait olduğu toplumsal yapıda üstlendiği role göre değişir. Bu kimlik ailede anne ya da baba olarak üstlendiği role, meslek hayatındaki statüsüne, siyasi görüşüne, dini inancına, memleketine ve tuttuğu takıma göre değişiklik gösterebilmektedir.

İnsanlık tarihinin ilk çağlarından günümüz modern çağına gelinceye dek birey neden var olduğunu anlamaya çalışır. Ancak teknolojinin hâkim olduğu modern çağda bireyin bu kavrama çabası daha da derinleşir. Sorgulamadan sonraki aidiyet sorunsalı ve kimlik inşası yanıtı aranan bir sorun hâlini alır. İlkel bir yaşam biçimine sahip olan ilk insanlar hayatta kalabilmek için kendilerini doğanın zorlayıcı koşullarından korumaya çalışırlar. Mitolojik kaynaklı kimliklerin var olduğu bu devirde insanların tavırları bu mitoslara göre inşa edilir. Bu inşalarda bilinçten ziyade dürtüler ile mitolojiye dayanan bilinç dışı itici güçler etkilidir. İlerleyen devirlerde insanların yerleşik yaşama geçmeleriyle birlikte yeni kimlik inşaları oluşur (Kısa, 2020, s. 14-15).

Millî kimlik belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan bazı kültürel/etnik topluluklarda var olan ve onları diğerlerinden ayıran farklarını belli etme isteğinin ifadesidir (Vatandaş, 2004, s. 11). Ancak burada sözü edilen toprak parçası sıradan bir yer değildir. Burası o toplumun kendilerini oraya ait hissettikleri, tarihi bir geçmişlerinin olduğu ve uzun yıllar süren yaşamları boyunca maddi ve manevi eserler üreterek çevreye iz bıraktıkları yurttur. Demir’e (2007) göre millî kimlik, bireyin ve onun bir parçası olduğu toplum ile birlikte oluşturulan müşterek bir bilincin ürünüdür. Esasında millî kimlik birbirlerine yaşam biçimi, dil, alışkanlıklar ve kültür olarak benzerlik gösteren kişilerin bu benzerliklerin farkında olabilmesi durumudur (Aktaş, 2019). Görüldüğü gibi millî kimlik yaşadıkları coğrafyaya yönelik kendilerinde aitlik duygusu oluşan toplumların, müşterek bir tarihi geçmişten hareketle kendilerini diğerlerinden ayıran farklılıkların onları kendi aralarında birleştiren ortak değerler olduğu bilincidir. Dil, tarih, din, vatan, yaşam biçimi, gelenekler gibi hususlar bu bilincin oluşmasında etkilidir.

Kimlik, toplumda kendine yer edinme ihtiyacı duyan bireyin hem toplumun diğer üyelerine karşı hem de kendi iç dünyasında tanımlanma ve tanımlama hâlidir (Alan,

2016, s. 15). Çevresiyle ilişki kuran her birey bu süreçte kendisine “ben kimim?” sorusunu sorar. Bu soru kişinin bir topluluğa/topluma ait olma ihtiyacı ve kendinin diğerlerinden farklılıklarını görme ihtiyacının bir sonucudur. İnsan farklı ortam ve durumlara göre değişkenlik gösteren bu sorunun cevabını verdikçe, benliğinin daha tutarlı olmasını sağlar. Böylelikle ailesi ve çevresiyle birlikte dünyaya bakışı ve yaşam felsefesiyle ilişkili bir kimlik duygusu elde eder. Bu duygu sayesinde birey yaşadığı çevreyle sağlam bağlar kurabilirken onlar tarafından da kabul edilebilir (Güleç, 1992, s. 15). Kişi ruhsal açıdan sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek için kendini içinde bulunduğu topluma ve çevreye ait hissetmek ve onunla uyumlu bağlar kurmak ister. Diğer bir deyişle birey çevresi tarafından kabul görmek ister. Bu da onun toplumsal çevrenin değerleriyle örtüşen bir kimlik geliştirmesi ihtiyacını gündeme getirir.

Bir devletin ya da milletin varlığını devam ettirebilmesi için bireylerini millî, kültürel ve manevi değerler ile bütünleştirmesi gerekir. İnsan bu toplumsal değerleri benimsediği sürece aidiyet duygusu güçlenir ve milletini sahiplenir. Bu, millî ve manevi bağlarını güçlendirmek isteyen her milletin ulaşmak istediği bir hedeftir. Bu hedefin gerçekleştirilmesi de millî kimliğin inşa edilmesi ile mümkündür (Şahin, 2016). Takış’a (2003) göre toplumsal kimliğin inşasının temelini toplum, zaman, tarih, gelenek ve toplumsal kurallar, çevre, paylaşılan yaşam yeri ile mekânlar oluşturmaktadır. İnsanın doğduğu an itibari ile başlayan kimlik oluşum sürecinde çevresiyle kurduğu psikolojik ve sosyal ilişkiler kendisinin kim olduğunu belirler. Bu bağlamda kimlik inşası için en hayati araçlardan biri geçmişe dair bilginin korunmasıdır. Geçmişe ait bu bilgiler, kimlik ve yaşantı kişinin geleceğini şekillendiren birer vasıta (Özünel, 2015, s. 9). Bir toplumun bireylerine millî kimlik bilinci kazandırmanın yollarından biri de kültürdür (Alan, 2016, s. 19). Çünkü kültürün yansımaları toplumun inancı, dili, sanatı, gelenek ve göreneklerinde kendini gösterir. Toplumsal yaşamın çeşitli alanlarında çeşitli boyutlarıyla kendini gösteren kültür millî kimlik inşasında gerekli ve önemli bir yapı taşıdır. Çonoğlu’na (2015) göre kültürü oluşturan unsurlar, toplumu meydana getiren bireylerin milletleşmesinde ve millî bir kimlik kazanmalarında etkilidir.

Devlet tarafından uygulanan eğitim politikalarının özünde toplumlar, kendi millî ve manevi değerlerini özümsemiş iyi vatandaşlar yetiştirmeyi hedefler. Bunun gibi Türk Millî Eğitim sisteminin asıl hedefi de iyi bir vatandaş olma bilinci yerleşmiş, millî kimliğini içselleştirmiş, maddi ve manevi değerlerine vakıf insanlar yetiştirmektir (Özünel, 2015, s. 29). Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın özel amaçları arasında öğrencilerin “millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi” bulunmaktadır (MEB, 2019, s. 8). Aksoy’a (2003, s. 55-60) göre de Türk millî eğitiminin hedefleri arasında Türk kimliğini kazandırmaya yöneliktir.

Yapılan araştırmalarda millî kimlik inşası bakımından Türkçe eğitimi ile ilgili herhangi bir çalışma tespit edilemezken edebî eserlerin incelendiği çalışmalar (Şahin, 2016; Bekteş ve Kurt, 2022; Ünveren, 2020; Çonoğlu, 2015; Demir, 2007; Sayar, 2021; Şahin, 2016; Özhan, 2019; Aktaş, 2019; Kısa, 2020) ile tarih ve sosyal bilgiler eğitimleri ile ilgili çalışmalara (Kırmit, 2020; Yıldırım, 2014; Özünel, 2015) ulaşılmıştır. Türkçe

eğitiminin de millî kimlik inşasında önemli bir disiplin olduğu ve bu alanda yapılacak çalışmaların alana katkı sunacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma ile ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma ve dinleme metinlerinde millî kimlik inşası sürecine katkı sunan unsurların nasıl ve ne sıklıkla kullanıldığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın problem durumu “Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan millî kimlik unsurları nelerdir?” şeklindedir. Bu kapsamda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan millî kimlik inşasında etkili unsurların:

1. Tarih temalı unsurların dağılımı nasıldır?
2. Vatan temalı unsurların dağılımı nasıldır?
3. Dil temalı unsurların dağılımı nasıldır?
4. Ahlaki ve toplumsal değerler temalı unsurların dağılımı nasıldır?
5. Gelenek temalı unsurların dağılımı nasıldır?
6. Sanat temalı unsurların dağılımı nasıldır?
7. Din temalı unsurların dağılımı nasıldır?
8. Coğrafya temalı unsurların dağılımı nasıldır?
9. Yemek kültürü temalı unsurların dağılımı nasıldır?
10. Giyim temalı unsurların dağılımı nasıldır?
11. Temalara göre dağılımı nasıldır?
12. Sınıf düzeylerine göre dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, çalışma materyaline, verilerin nasıl toplandığı ve analiz edildiğine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Ortaokul Türkçe ders kitaplarının millî kimlik inşası açısından incelendiği araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılmak istenen olgu ya da olgularla ilgili yazılı kaynakların incelenmesini kapsar (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 187). Üzerinde çalışılan ders kitaplarının incelenmesinde tarama modellerinden biri olan genel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model genel tarama modellerinde içerisinde çok sayıda elemanın bulunduğu bir evrende evrenin tamamında veya buradan alınan bir örnekleme gerçekleştirilen tarama işlemlerinden oluşur (Karasar, 2012, s. 79).

Çalışma Materyali

Çalışma materyali Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2023-2024 öğretim yılında kullanılması uygun görülen ortaokul Türkçe ders kitaplarından oluşmaktadır. Bunlar

Koza Yayınları tarafından yayınlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Anka Kuşu Yayınevi tarafından yayınlanan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Dörtel yayıncılık tarafından yayınlanan 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı ve Ferman yayıncılık tarafından yayınlanan 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabıdır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracının geliştirilebilmesi için öncelikle millî kimlik inşası ile ilgili alan araştırması yapılmıştır. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin millî kimlik inşası açısından incelenmesinde kullanılacak veri toplama aracının geliştirilmesinde konuyla ilgili olarak Bekteş ve Kurt (2022), Smith (1994), Alan (2016), Şahin (2016), Özhan (2019), Uğurlu (2010), Kısa (2020) ve Yıldırım (2014)'ın araştırmaları incelenmiştir. Yapılan alan araştırması sonunda millî kimlik inşasında etkili olduğu belirlenen tarih, vatan, dil, din, coğrafya, ahlaki ve toplumsal değerler, gelenek, sanat, giyim ve yemek kültüründen oluşan temalar belirlenmiştir. Ders kitaplarının incelenmesinde kullanılan kontrol listesinde bu unsurlar esas alınmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz ulaşılan verilerin önceden tespit edilen temalara uygun olarak yorumlandığı ve özetlendiği analiz tekniğidir (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 224). Çalışmada ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki okuma ve dinleme metinleri kontrol listesinde bulunan temalara göre incelenmiştir. Araştırmada Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında yer alan 32 tema ve bu temalarda bulunan 160 metin betimsel analize tabi tutulmuştur. Bu sırada bulguların sıklıkları, ders kitabındaki temaları, buldukları metnin başlıkları ve hangi sınıf ders kitabında yer aldıkları listelenmiştir. Ayrıca ilgili tema kapsamında tespit edilen unsurların yer aldığı cümleler bulgulara sunulmak üzere belirlenmiştir.

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak için üzerinde betimsel analiz yapılan metinler ve kodlamalar kontrol listeleri ile birlikte iki alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Uyuşum yüzdesi formülüne ($\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{Görüş birliği sayısı}}{\text{toplam görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı sayısı}}$) (Miles ve Huberman, 2015) göre güvenirlilik değeri 0,99 olarak bulunmuştur. Bir uzman ahlaki ve toplumsal değerler temasında yer verilen bir kodlamanın gelenekler temasında olması gerektiğini düşünürken araştırmacı ve diğer uzman aynı temada kalmasının uygun olduğunu savunmuşlar ve bu doğrultuda ilgili değişiklik yapılmadan ilk hâliyle kalması uygun görülmüştür. Kodlamalarla ilgili herhangi bir uyuşmazlığın bulunmadığı tespit edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmada millî kimliğin inşası bağlamında 2023-2024 öğretim yılında 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları incelenmiştir. Millî kimliğin oluşumuyla ilgili olarak yapılan alan araştırması sonunda çalışma millî kimliğin inşasında etkili olan tarih, vatan, dil, ahlaki ve toplumsal değerler, din, gelenek, sanat, coğrafya, yemek kültürü ve giyim unsurları temelinde yapılmıştır. Bu kapsamda ilgili bulgular alt başlıklar hâlinde aşağıda sunulmuştur.

Millî Kimlik İnşası Sürecinde Türkçe Ders Kitaplarındaki Tarih Temalı Bulgular

Türkçe Ders Kitaplarının millî kimlik inşası bağlamında yapılan incelemelerde en sık karşılaşılan unsurlar tarih teması altında toplanmıştır. Bununla ilgili olarak elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda sınıf düzeyi, tema ve metin adları ve frekans dağılımı sunulmuştur.

Tablo 1. Tarih Temalı Bulgular

Sınıf Düzeyi	Tema	Metin Adı	f
5. sınıf	Millî Mücadele ve Atatürk	Dersimiz: Atatürk	2
		Elazığlı Hasan Onbaşı	2
		Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a Çıkışı	2
		Atatürk'ü Son Görüşüm	2
	Millî Kültürümüz	Dedem Korkut Öyküleri Üzerine	3
	Doğa ve Evren	Gülden Güle Konur Zer Kelebekler	1
	Bilim ve Teknoloji	Zaman İçinde Gördüklerimiz	3
6. sınıf	Millî Mücadele ve Atatürk	El Cezerî (Dinleme Metni)	1
		Mehmet'in Merhameti	3
		Amerikalı Bir Çocuktan Mustafa Kemal'e Mektup Var	1
	Hak ve Özgürlükler	Kût'ül Amâre	1
	Adil Ülke	1	
	Sanat	Mimar Sinan'la Bir Gün	4
7. sınıf	Bilim ve Teknoloji	Lagari Hasan Çelebi ve Dünyanın İlk Roket Denemesi	3
	Erdemler	Cahit Sıtkı'nın Mektubu	1
	Millî Kültürümüz	Gelir Nevruz Bayramı	1
	Millî Mücadele ve Atatürk	Babam, Mustafa Kemal'i Kendi Evladı Gibi Severdi	3
		Ben Mustafa Kemal'im	1
8. sınıf	Millî Mücadele ve Atatürk	Süngülerin Pırılısında Gelincikler Açar (Dinleme Metni)	2
		Atatürk Dumlupınar'da	2
		Anadolu'da Tuzun da Bir Sözü Var	3
	Erdemler	Güldüren Gerçek: Nasrettin Hoca	3
	Millî Kültürümüz	Duatepe	4
	Millî Mücadele ve Atatürk	Şu Sonsuz Koşu	1
		Atatürk ve Millî Eğitim	2
Vatandaşlık		Çömlekçi Baba	1
Sağlık ve Spor		Lokman Hekim'in Masalı	1

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma ve dinleme metinleri millî kimlik inşası açısından incelenmiş ve bu süreçte ele alınan faktörlerin başında tarih temalı bulguların olduğu görülmüştür. Buna göre 5. sınıf Türkçe ders kitabında 4 temada yer alan 8 metinde Türk tarihiyle ilgili olarak 16 unsur tespit edilmiştir. 6. sınıf Türkçe ders kitabında 4 temada bulunan 6 metinde 13, 7. sınıf Türkçe ders kitabında 3 tema dâhilindeki 6 metinde 10 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında da 5 temada bulunan 7 metinde 15 tarihi unsur belirlenmiştir. Tarih temalı unsurların tarihi olay, tarihi şahsiyet ya da tarihi bir süreç kapsamında ele alındığı görülmektedir. Bunlarla ilgili örnekler şunlardır:

5. sınıf Türkçe ders kitabında “Millî Kültürümüz” temasının “Dedem Korkut Öyküleri Üzerine” başlıklı metninde “Türklerin Anadolu’ya gelişi, 11. yüzyıla rastlar. Bu gelenler Oğuz Türkleriydi. Bunlara daha sonra Türkmen de denildi.” (Sevim, 2023, s. 110) cümlesinde Türklerin Anadolu’ya gelişleriyle ilgili bilgi verilmektedir. 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Hak ve Özgürlükler” temasının “Adil Ülke” başlıklı metninde de “Fatih Sultan Mehmet İstanbul’u aldıktan sonra Bizans zamanında hapsedilen tüm tutukluları serbest bırakır” (Yavuz ve Kahraman, 2023, s. 83) cümlesinde tarihi şahsiyet bağlamında Fatih Sultan Mehmet’in insan hak ve özgürlüklerine verdiği değerden söz edilmektedir. 7. sınıf Türkçe ders kitabında da “Millî Mücadele ve Atatürk” temasının “Atatürk Dumlupınar’da” başlıklı serbest okuma metninde yer alan “Törende son olarak kürsüye Atatürk çıktı... Fakat Türk ulusunun burada kazandığı zafer kadar kesin sonuçlu ve dünya tarihine yeni bir yön veren bir “meydan savaşı” daha hatırlamıyorum...” (Erdal, 2023, s. 93) ibaresi ile hem ulu önder Atatürk’e hem de millî mücadeleye atıf yapılmaktadır. 8. Sınıf Türkçe ders kitabında ise “Millî Kültürümüz” temasının “Güldüren Gerçek: Nasrettin Hoca” başlıklı metninde “Türk esprisinin büyük zekâsı, tanınmış filozofumuz Nasrettin Hoca’yı yalnız Türk toplumu değil, doğudan batıya her millet sever.” (Saygı, 2023, s. 117) cümlesinde Türkler kadar farklı kültürler tarafından da sevilen Nasrettin Hoca’dan söz edilmektedir.

Millî Kimlik İnşası Sürecinde Türkçe Ders Kitaplarındaki Vatan Temalı Bulgular

Türkçe ders kitaplarının millî kimlik inşası konusunda yapılan incelemelerde elde edilen bulgulardan bir bölümü vatan teması altında toplanmıştır. Buradaki vatan, vatan sevgisi ve vatana duyulan bağlılık bağlamında ele alınmıştır. Türkçe ders kitaplarında ilgili başlıkla tespit edilen bulgular sınıf düzeyi, tema ve metin adları ile frekans dağılımı hâlinde tablolaştırılarak aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2. Vatan Temalı Bulgular

Sınıf Düzeyi	Tema	Metin Adı	f
5. sınıf	Birey ve Toplum	Bayrak Öğretmen (Dinleme Metni)	1
		Elazığlı Hasan Onbaşı	1
	Millî Mücadele ve Atatürk	Mustafa Kemal Paşa’nın Samsun’a Çıkışı	1
		İngiliz Memiş (Dinleme Metni)	2
	Millî Kültürümüz	Bayrağımın Türküsü	1
	Sanat	Çocukluğun Değeri	2
6. sınıf	Millî Mücadele ve Atatürk	Anadolu İmecesesi	6
		Bu Vatan Kimin?	1
	Kût’ül Amâre	4	
	Millî Kültürümüz	Bizim Akdeniz	1
	Doğa ve Evren	Sakin Kesme	1
	7. sınıf	Erdemler	Eskici
Uçun Kuşlar			2
Millî Kültürümüz		Yaşar Doğu (Dinleme Metni)	1
		Bayrak ve Cumhuriyet	2
Millî Mücadele ve Atatürk		Hürriyet Güneşi: 15 Temmuz Demokrasi Zaferi	3

		Babam, Mustafa Kemal'i Kendi Evladı Gibi Severdi	2
		Süngülerin Parıltısında Gelincikler Açar (Dinleme Metni)	1
	Vatandaşlık	Vatandaşlık Görevleri	1
	Erdemler	Forsa	5
8. sınıf	Millî Kültürümüz	Türkiye'm	1
	Millî Mücadele ve Atatürk	Şu Sonsuz Koşu	1
		Mustafa Kemal'in Kağnısı	1

Ortaokul Türkçe ders kitapları millî kimlik inşası açısından incelenmiş ve tarih temalı bulgulardan sonra en sık karşılaşılan bulguların vatan temalı bulgular olduğu belirlenmiştir. Buna göre 5. sınıf Türkçe ders kitabında 4 temada yer alan 6 metinde vatanla ilgili olarak 8 unsur tespit edilmiştir. 6. sınıf Türkçe ders kitabında 3 temada bulunan 5 metinde 13, 7. sınıf Türkçe ders kitabında 4 tema kapsamındaki 8 metinde 13 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında da 3 temada bulunan 4 metinde 8 tarihi unsur belirlenmiştir. Vatan temalı bulgulara yönelik örneklerden bazıları şunlardır:

5. sınıf Türkçe ders kitabında “Sanat” temasının “Çocukluğun Değeri” başlıklı metninde geçen “Bütün çocukluğum çok sevdiğim Ankara’da geçti.” (Sevim, 2023, s. 223) cümlesinde yaşanan şehre duyulan sevgi ve dolayısıyla vatana duyulan sevgiden söz edilmektedir. 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Doğa ve Evren” temasının “Sakin Kesme” (Dinleme Metni) başlıklı şiirinde yer alan “Sakin kesme şu sevimli köye kanat, kol gersin / Sakin kesme aziz vatan günden güne şenlensin.” (Yavuz ve Kahraman, 2023, s. 190) dizelerinde ağaçların kesilmemesi gerektiğine gerekçe olarak vatani güzelleştirmeleri gösterilmiştir. 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Millî Mücadele ve Atatürk” temasının “babam Mustafa Kemal'i Kendi Evladı Gibi Severdi” başlıklı metninde geçen “Milletin istiklali bahis mevzuu olurken aile endişesi nazarı itibara alınmaz.” (Erdal, 2023, s. 77) cümlesi ile vatan söz konusu olduğunda kişisel kaygıların vatandan sonra geldiği belirtilerek önceliğin vatana ait olduğu vurgulanmıştır. 8. sınıf Türkçe ders kitabında “Erdemler” temasında “Forsa” başlıklı metninde bulunan “Şehit olursam bunu üzerime örtün. Vatan, bayrağın dalgalandığı yer değil midir?” (Saygı, 2023, s. 25) cümlesinde vatan uğruna şehit olmayı göze almanın değerinden söz edilmektedir.

Millî Kimlik İnşası Sürecinde Türkçe Ders Kitaplarındaki Dil Temalı Bulgular

Türkçe ders kitaplarının millî kimlik inşası açısından incelenmesi üzerine yapılan araştırmada bu bağlamda etkili olan bir unsurun dil olduğu belirlenmiştir. Dile duyulan sevgi, dilin köklü tarihi ve dilin zenginliğini yansıtan ürünlerden oluşan bulgular dil teması altında toplanmıştır. Bu kapsamda ulaşılan bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3. Dil Temalı Bulgular

Sınıf Düzeyi	Tema	Metin Adı	f
	Birey ve Toplum	Aile – Toplum – Dünya İlişkisi	1
	Erdemler	Tatlı Dile Dair (Dinleme Metni)	2
5. sınıf		Dedem Korkut Öyküleri Üzerine	2
	Millî Kültürümüz	Benden Selam Olsun Bolu Beyi'ne (Dinleme Metni)	1
		Hacivat ile Karagöz	1

6. sınıf	Sanat	Şiir Nedir?	1
	Erdemler	İbiş ile Memiş	2
		Bir Kez Gönül Yıktın İse	1
	Millî Kültürümüz	Göç Destanı	1
		Öyle Denmez	1
		Bir Fil Daha	1
7. sınıf	Sanat	Fotoğraflarda Kalan Anlar	1
	Erdemler	Eskici	2
	Millî Kültürümüz	Anadolu'da Kilim Demek	1
	Vatandaşlık	Özlem Yokuşları (Dinleme Metni)	1
	Sağlık ve Spor	Acemi Güreşçi	1
	Sanat	Unutursun Mihriban'ım (Dinleme Metni)	1
8. sınıf	Erdemler	Sahnede Canlanan Oyuncak: Kukla	1
		Türkçenin Söz Denizinde – Sevmek	4
	Doğa ve Evren	Anadolu'da Tuzun da Bir Sözü Var	1
	Millî Kültürümüz	Ağaçlar Al Giydi kuşlar Dillendi	1
		Türk Plastik Sanatları	1
		Ergenekon Destanı	1
Vatandaşlık	Atasözleri Üzerine	5	
	Birey ve Toplumsallık	1	

Ortaokul Türkçe ders kitapları millî kimlik inşası temelinde incelendiğinde dil teması altında toplanan bulguların 8. sınıf ders kitabında diğer kitaplardan daha yoğun olduğu görülmektedir. Buna göre 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 4 temada bulunan 5 metinde 7 unsur, 6. Sınıf Türkçe ders kitabındaki 3 temada yer alan 6 metinde 7 unsur, 7. Sınıf Türkçe ders kitabının 5 temasına ait 6 metinde 7 unsur ve 8. Sınıf Türkçe ders kitabının 4 temasında yer alan 7 metinde 14 unsur belirlenmiştir. Dil teması ile ilgili olarak her sınıf düzeyinden örneklerin bazıları şunlardır:

5. sınıf Türkçe ders kitabının “Millî Kültürümüz” temasındaki “Dedem Korkut Öyküleri Üzerine” başlıklı metinde “Bu öyküler, Oğuz Türklerinden bugüne kalan biricik yazılı belgedir. Türk dilinin ve Türk edebiyatının en önemli, en görkemli kaynaklarından biridir.” (Sevim, 2023, s. 111) cümlesinde Türk dilinin köklü tarihi ve yazılı kaynak açısından zenginliği vurgulanmaktadır. 6. Sınıf Türkçe ders kitabının “Erdemler” temasında yer alan “İbiş ile Memiş” metninde geçen “Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.” (Yavuz ve Kahraman, 2023, s. 11) cümlesi Türk masallarının mutlu sonla bitmesiyle birlikte bu mutluluğun paylaşılmasını ifade eden bir kalıp sözdür ve bu da Türkçeye has bir durumdur. 7. Sınıf Türkçe ders kitabının “Sanat” temasındaki “Unutursun Mihriban'ım” (Erdal, 2023, s. 210) başlıklı dinleme metninde Abdurrahim Karakoç'un türküsüne yer verilmiştir. Türküler de Türkçenin sözlü zenginliğini yansıtan ürünlerdir. 8. sınıf Türkçe ders kitabının “Erdemler” temasındaki “Türkçenin Söz Denizinde – Sevmek” başlıklı metinde Yunus Emre'nin “Ben gelmedim dava için / Benim işim sevi için” dizelerine yer verilmiştir (Saygı, 2023, s. 30). Yunus Emre Türkçe şiirler yazan halk şairi ve mutasavvıftır. Sevgi üzerine pek çok şiiri olan şairin bu şiirlerinden bir tanesine konuyla ilgili olması açısından kitapta yer verilmiştir.

Millî Kimlik İnşası Sürecinde Türkçe Ders Kitaplarındaki Ahlaki ve Toplumsal Değerler Temalı Bulgular

Ahlaki ve toplumsal değerlerden bazıları evrensel olduğu gibi bazıları da bir topluma ya da millete özgü olma niteliği taşır. Bundan dolayı araştırmada Türkçe ders kitaplarında yer alan bu değerler millî kimlik inşası açısından incelenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4. Ahlaki ve Toplumsal Değerler Temalı Bulgular

Sınıf Düzeyi	Tema	Metin Adı	f
5. sınıf	Erdemler	İki Kardeşin Fedakârlığı	2
		Tatlı Dile Dair (Dinleme Metni)	1
		Yarın İçin	1
	Millî Kültürümüz	Dedem Korkut Öyküleri Üzerine	1
		Padişaha Su hediye Eden Adam	5
6. sınıf	Erdemler	İbiş ile Memiş	1
		Bir Kez Gönül Yıktın İse	1
	Millî Mücadele ve Atatürk	Mehmet'in Merhameti	2
		Adil Ülke	1
	Sanat	Fotoğraflarda Kalan Anlar	1
	Doğa ve Evren	Sakın Kesme (Dinleme Metni)	2
		Arının Sırrı	1
	Bilim ve Teknoloji	Lagari Hasan Çelebi ve Dünyanın İlk Roket Denemesi	1
7. sınıf	Erdemler	Cahit Sıtkı'nın Mektubu (Dinleme Metni)	1
	Millî Kültürümüz	Anadolu'da Kilim Demek	1
		Arıları Sulama Vakfı	1
	Vatandaşlık	Özlem Yokuşları (Dinleme Metni)	2
	Bilim ve Teknoloji	Kamyon	2
8. sınıf	Millî Kültürümüz	Türk Plastik Sanatları	1
		Güldüren Gerçek: Nasrettin Hoca	2
	Millî Mücadele ve Atatürk	Atatürk ve Millî Eğitim	1
	Vatandaşlık	Çömlekçi Baba	1

Türkçe ders kitaplarının ahlaki ve toplumsal değerler bağlamında millî kimlik inşasının incelenmesi sonucunda 5. ve 6. Sınıf ders kitaplarındaki bulguların diğer sınıflardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Buna göre 5. sınıf ders kitabında 2 temada yer alan 5 metinde 10 unsur, 6. sınıf ders kitabında 5 temada bulunan 8 metinde 10 unsur, 7. sınıf ders kitabında 4 temanın 5 metninde 7 unsur ve 8. sınıf ders kitabının 3 temasında yer alan 4 metinde de 5 unsur belirlenmiştir. Ahlaki ve toplumsal değerlerle ilgili bulgulardan bazıları şunlardır:

5. sınıf Türkçe ders kitabının “Erdemler” temasında bulunan “Yarın İçin” başlıklı metinde “Bizim ev kasabanın öte yakasındadır. Ahşap bir evdir. Dedemin dedesinden kalmış ata yadigârı. Bu nedenle içinde oturduk, satmayı ya da yeni bir ev almayı düşünmedik. Dedim ya, ata yadigârı.” (Sevim, 2023, s. 98) cümlesinde Türk toplumunda aile büyüklerinden kalan mirasa değer verildiği belirtilmektedir. 6. Sınıf Türkçe ders kitabının yine “Erdemler” temasındaki “Bir Kez Gönül Yıktın İse” metninde geçen

Yunus Emre'nin “Bir kez gönül yıktın ise / Bu kıldığın namaz değil” .” (Yavuz ve Kahraman, 2023, s. 31) dizesi ile Türk toplumunda gönül kırmanın hiç hoş karşılanmadığı ifade edilmiştir. 7. sınıf ders kitabının “Vatandaşlık” temasındaki “Özlem Yokuşları” metninde geçen “Öğretmenler köylülerin gözünde büyük değer taşıyordu.” (Erdal, 2023, s. 145) ifadesi toplumun aydınlanmasında öncü olan öğretmenlere öteden beri duyulan saygıya vurgu yapmaktadır. 8. sınıf Türkçe ders kitabının “Vatandaşlık” temasındaki “Çömlekçi Baba” metninde Çömlekçi Baba'nın yaptığı çömlekleri satın alan bir kişinin onları kırıp parçalaması üzerine çömlek ustasının şu sözleri Türk toplumunda emeğe saygı duyulduğunu ve her şeyin maddiyat olmadığını anlatmaktadır: “nasıl yok edersin insanların işine yarayacak bu güzellikleri? (...) Paradan daha değerli şeyler vardır, insanlık vardır dünyada...” (Saygı, 2023, s. 189).

Millî Kimlik İnşası Sürecinde Türkçe Ders Kitaplarındaki Gelenek Temalı Bulgular

Türkçe ders kitaplarının millî kimlik inşası açısından değerlendirilmesinde elde edilen bulgulardan bir kısmı gelenekler teması altında toplanmıştır. Bu tema altındaki bulgular Türk milletine özgü olan ve onu diğer milletlerden ayıran ritüeller, günlük yaşamın bir parçası olan çeşitli uygulamalar ve önem verilen bazı değerlerin yaşamda karşılık bulmasıyla oluşan davranışlardır. Gelenek temalı bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 5. Gelenek Temalı Bulgular

Sınıf Düzeyi	Tema	Metin Adı	f	
5. sınıf	Millî Kültürümüz	Padişaha Su Hediye Eden Adam	2	
6. sınıf	Millî Kültürümüz	Bayram Yeri	4	
7. sınıf	Millî Kültürümüz	Gelir Nevruz Bayramı	1	
	Vatandaşlık	Selim	1	
	Sağlık ve Spor	Görüşme	1	
	Sanat	Sahnede Canlanan Oyuncak: Kukla	1	
	Bilim ve Teknoloji	Kamyon	1	
8. Sınıf	Erdemler	Anadolu'da Tuzun da Bir Sözü Var	2	
	Doğa ve Evren	Kestane	2	
	Millî Kültürümüz	Türk Plastik Sanatları	1	
		Ergenekon Destanı	1	
	Vatandaşlık	Güldüren Gerçek: Nasrettin Hoca	3	
		Selim'i Anarım	1	
		Sağlık ve Spor	Güreş	1
		Sanat	Geleneksel El Sanatları Çarşısı	1

Türkçe ders kitaplarının millî kimlik inşasını oluşturan unsurların incelenmesinde gelenekler temasına kapsamında 5. sınıf Türkçe ders kitabının yalnız 1 temasındaki 1 metinde 2 unsura rastlanmıştır. 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 1 temada yer alan 1 metinde 4 unsur, 7. sınıf ders kitabındaki 5 temada yer alan 5 metinde 5 unsur ve 8. sınıf ders kitabında da 6 temanın 8 metninde 12 unsur belirlenmiştir. Tespit edilen bulgulara ilişkin örneklerden bazıları şunlardır:

5. sınıf Türkçe ders kitabının “Millî Kültürümüz” temasındaki “Padişaha Su Hediye Eden Adam” metninde geçen “... büyüklerin huzuruna boş gidilmez. Ona ne götürelim

ki?” (Sevim, 2023, s. 117) cümlesinde değer verilen insanların ziyaretlerinde onlara verilen hediye üzerinden güzide geleneklerimizden biri olan hediyeleşmeye atıf yapılmıştır. 6. sınıf Türkçe ders kitabının “Millî Kültürümüz” temasındaki “Bayram yeri” metninde yer alan “Aslan nineciğim, pamuk nineciğim, sen büyüksün, bayramın birinci günü evde oturmalısın, konu komşu elini öpmeye gelecekler, dedim.” (Yavuz ve Kahraman, 2023, s. 100) cümlesinde Türk geleneklerinde dini bayramlarda büyüklerin ziyaretine gidilerek onlarla bayramlaşıldıkları ve bu bayramlaşma sırasında onların ellerinin öpüldüğünden söz edilmektedir. 7. sınıf Türkçe ders kitabının “Vatandaşlık” temasındaki “Selim” metninde geçen “Niçin bu çorapları yamamaz, niçin yünü bol memlekette bir kilocuk yün büküp de çocuğa bir kazak örmezdi?” (Erdal, 2023, s. 151) cümlesinde eskiyen kıyafetlerin yamanarak bir süre daha kullanıldığından ve dolayısıyla tutumluluğun geleneklerimizde nasıl yer bulduğuna yer verilmektedir. 8. sınıf Türkçe ders kitabında da “Erdemler” temasının “Anadolu’da Tuzun da Bir Sözü Var” metninde geçen “Yalnız aşın tadı tuzu değil, hayatın da tadı tuzu olmalıdır. Anadolu’da evlenme gelenekleri arasında yeni evlilerin yastığının altına şeker ve tuz koymalarının manası bu olsa gerek.” (Saygı, 2023, s. 41) ifadesi ile Anadolu’da hâlâ varlığını koruyan Türk geleneklerinden biri anlatılmaktadır.

Millî Kimlik İnşası Sürecinde Türkçe Ders Kitaplarındaki Sanat Temalı Bulgular

Türkçe ders kitaplarının millî kimlik inşası açısından incelenmesi üzerine yapılan araştırmada millî kimliğin oluşumunda etkili olan bir başka unsurun da sanat olduğu belirlenmiştir. Araştırmada sanat temasına ait bulguların resim, mimari, geleneksel el sanatları ve halk oyunları gibi türlerde olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 6. Sanat Temalı Bulgular

Sınıf Düzeyi	Tema	Metin Adı	f
5. sınıf	Sanat	Ünlü Ressam	1
6. sınıf	Sanat	Mimar Sinan’la Bir Gün	1
7. sınıf	Erdemler	Kara Toprak	1
	Millî Kültürümüz	Anadolu’da Kilim Demek	3
	Sanat	Çeşmibülbülün Esrarı	1
8. Sınıf	Millî Kültürümüz	Türk Plastik Sanatları	9
	Vatandaşlık	Çömlekçi Baba	2
	Sanat	Geleneksel El Sanatları Çarşısı	3

Türkçe ders kitaplarında millî kimlik inşasında sanat teması kapsamında 5. sınıf ders kitabındaki 1 temada yer alan 1 metinde 1 unsur, 6. sınıf ders kitabında da 1 temadaki 1 metinde 1 unsur, 7. sınıf ders kitabında bulunan 3 temadaki 3 metinde 5 unsur ve 8. sınıf ders kitabında da 3 temada yer alan 3 metinde 14 unsur belirlenmiştir. Ulaşılan bulgulardan bazı örnekler şunlardır:

5. sınıf Türkçe ders kitabının “Sanat” temasındaki “Ünlü Ressam” metninde Şeker Ahmet Paşa, Bedri Rahmi Eyüboğlu ve Cihat Burak (Sevim, 2023, s. 228) üç Türk ressamı olarak verilmiştir. 6. sınıf Türkçe ders kitabının “Sanat” temasında “Mimar Sinan’la Bir Gün” başlıklı metinde geçen “Süleymaniye Camii’ni görmek için tüm sınıf

geziye gitmiştik.” (Yavuz ve Kahraman, 2023, s. 142) cümlesinde Türk mimarisinin en değerli eserlerinden biri olan Süleymaniye Camii ve onun mimarı, Mimar Sinan’dan söz edilmektedir. 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Millî Kültürümüz” temasındaki “Anadolu’da Kilim Demek” metninde yer alan “Anadolu kilimlerinde renkler ve desenler gelişigüzel seçilmez... Kuş, horoz resimleri, eski Türk totemlerinin izlerini taşır.” (Erdal, 2023, s. 42) ifadesinde Türk sanatının kilimlere yansımaya yer verilmiştir. 8. sınıf Türkçe ders kitabında da “Millî Kültürümüz” temasındaki “Türk Plastik Sanatları” metninde bulunan “Ruslar ve diğer Batılılar araştırma yaptıkları eski Hun mezarlarında yüzlerce madenî süs eşyası bulmuşlardır. Türkler bunlarda kendilerini çok ilgilendiren hayvan figürleri işlemişlerdir. Sanat tarihinde Türklere has olan bu hayvan figürlü eşya “hayvan üslubu” diye anılır.” (Saygı, 2023, s. 91) ifadesinde Türklerin kendilerine has geliştirdikleri sanat anlayışından söz edilmektedir.

Millî Kimlik İnşası Sürecinde Türkçe Ders Kitaplarındaki Din Temalı Bulgular

Millî kimlik inşasında önemli faktörlerden biri dindir. Türkçe ders kitapları millî kimlik inşası açısından değerlendirildiğinde din temasına ait bulguların ibadet, dua, şükür ve İslamiyet bağlamında yer aldığı belirlenmiştir. Bununla ilgili bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 7. Din Temalı Bulgular

Sınıf Düzeyi	Tema	Metin Adı	f
5. sınıf	Millî Mücadele ve Atatürk	İngiliz Memiş (Dinleme Metni)	1
	Erdemler	İki Kardeşin Fedakârlığı	1
	Millî Kültürümüz	Padişaha Su hediye Eden Adam	2
6. sınıf	Erdemler	Bir Kez Gönül Yıktın ise	1
	Hak ve Özgürlükler	Kardeşim	1
	Millî Kültürümüz	Bayram Yeri	1
	Sanat	Küçük Ressam	1
7. sınıf	Erdemler	Kara Toprak	4
	Vatandaşlık	Selim	1
8. sınıf	Erdemler	Forsa	2
	Millî Mücadele ve Atatürk	Duatepe	3
	Bilim ve Teknoloji	Harezmi (Dinleme Metni)	1

Türkçe ders kitapları millî kimlik inşası açısından incelendiğinde din teması altındaki bulguların 8. sınıf ders kitabında diğerlerinden sayıca fazla olmalarına karşın hepsinin birbirlerine yakın değerde olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre 5. sınıf Türkçe ders kitabında 3 temada yer alan 3 metinde din temalı 4 unsur, 6. sınıf ders kitabındaki 4 temada bulunan 4 metinde 4 unsur, 7. sınıf ders kitabındaki 2 temada yer alan 2 metinde 5 unsur ve 8. sınıf ders kitabında da 3 temanın 3 metninde 6 unsur tespit edilmiştir. Din temalı bulgulara ilişkin örneklerden bazıları her sınıf düzeyinde olacak şekilde aşağıda yer almaktadır:

5. sınıf Türkçe ders kitabında “Millî Kültürümüz” temasının “Padişaha Su Hediye Eden Adam” başlıklı metninde geçen “Bir zamanlar Bağdat’ta çok cömert bir halife vardı.” (Sevim, 2023, s. 117) cümlesi ile İslamiyet’teki halifelik makamına gönderme yapılmaktadır. 6. Sınıf Türkçe ders kitabında “Millî Kültürümüz” temasında yer alan

“Bayram Yeri” metnindeki “Ah yavrum, inşallah seni de yavruların bayram yerlerine götürür.” (Yavuz ve Kahraman, 2023, s. 100) cümlesinde iyilik gören ninenin bunun karşılığında dua ettiği görülmektedir. 7. sınıf Türkçe ders kitabının “Erdemler” temasındaki Aşık Veysel’in “Kara Toprak” şiirinden alınan “... Cömertlik toprağa verilmiş Hak’tan / Benim sadık yârim kara topraktır” (Erdal, 2023, s. 121) dizelerinde İslamiyet inancına göre Allah’ın kulları için topraktan türlü türlü nimetler yarattığına vurgu yapılmaktadır. 8. sınıf Türkçe ders kitabının “Millî Mücadele ve Atatürk” temasındaki “Duatepe” metninde geçen “Allah’ım! Bir an için Türk’ün sesini dinle!” (Saygı, 2023, s. 130) cümlesinde de savaş sırasında Türk askerinin Allah’a yardım yakarışı bulunmaktadır.

Millî Kimlik İnşası Sürecinde Türkçe Ders Kitaplarındaki Coğrafya Temalı Bulgular

Ortaokul Türkçe ders kitaplarının millî kimlik inşası açısından değerlendirildiği araştırmada bu süreçte etkili olan bir başka unsurun coğrafya olduğu görülmüştür. Coğrafya teması kapsamında içinde yaşanan şehir veya köy, bölge, doğal güzellikler, bitki örtüsü, doğal ürünler ve buraların insan yaşamını nasıl etkilediği üzerinde durulmuştur. Elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 8. Coğrafya Temalı Bulgular

Sınıf Düzeyi	Tema	Metin Adı	f
6. sınıf	Millî Kültürümüz	Bizim Akdeniz	1
	Doğa ve Evren	Arının Sırrı	3
7. sınıf	Doğa ve Evren	Van Gölü’nün Şafağı	2
		Bir Kelaynak Anlatıyor	1
	Vatandaşlık	Galata Köprüsü	1
		Özlem Yokuşları (Dinleme Metni)	1
		Sağlık ve Spor	Yerli Besinlerimiz (Dinleme Metni)
8. sınıf	Doğa ve Evren	Kestane	2
	Vatandaşlık	Çömlekçi Baba	1
	Sağlık ve Spor	Lokman Hekim’in Masalı	1

Türkçe ders kitapları millî kimlik inşasında etkili olan coğrafya temalı unsurlar incelendiğinde 5. sınıf ders kitabında bu bağlamda herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Ancak 6. sınıf ders kitabındaki 2 temada yer alan 2 metinde 4 unsur, 7. sınıf ders kitabındaki 3 temada bulunan 5 metinde 6 unsur ve 8. sınıf ders kitabında da 3 temadaki 3 metinde 4 unsur tespit edilmiştir. Bunlarla ilgili örneklerden bazıları şunlardır:

6. sınıf Türkçe ders kitabının “Millî Kültürümüz” temasının “Bizim Akdeniz” başlıklı metninde geçen “Oralardan pınarlar gibi saf Türk isimleri akıyor: Akdağ, Beydağ, Çanakçı, Deliktaş, Yanartaş, Kızılcadağ...” (Yavuz ve Kahraman, 2023, s. 136) cümlesinde Akdeniz’de yer alan coğrafi yerlerin isimleri yer almaktadır. 7. sınıf Türkçe ders kitabının “Vatandaşlık” temasındaki “Özlem Yokuşları” başlıklı dinleme metninde geçen “Doğu Karadeniz bölgemizin köylerini göreniniz varsa bilir, bir yandan gür yeşillik bir yandan ulaşım zorlukları çile ile güzelliği bir araya getirmiştir.” (Erdal, 2023, s. 145) cümlesi ile ülkemizin Karadeniz bölgesine ait coğrafi özellikler ve bunların insan hayatına yansımaları anlatılmaktadır. 8. sınıf Türkçe ders kitabının “Sağlık ve Spor”

temasındaki “Lokman Hekim’in Masalı” başlıklı metinde geçen “Çukurova’nın bereketli, dal dal meyve bitiren, yol yol ürün getiren, gül gül pamuk, buğday yetiştiren topraklarında gezer tozar, günlerini bir faydayla sonuçlandırmaya çalışmış.” (Saygı, 2023, s. 210) cümlesinde de Çukurova’nın bereketinden söz edilmektedir.

Millî Kimlik İnşası Sürecinde Türkçe Ders Kitaplarındaki Yemek Kültürü Temalı Bulgular

Millî Kimlik inşasında etkili olan önemli faktörlerden biri yemek kültürüdür. Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki dinleme ve okuma metinlerinin millî kimlik inşası açısından incelenmesinde yemek kültürü temasında ulaşılan bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 9. Yemek Kültürü Temalı Bulgular

Sınıf Düzeyi	Tema	Metin Adı	f
5. sınıf	Millî Kültürümüz	Padişaha Su Hediye Eden Adam	1
6. sınıf	Sanat	Bir Kış Öyküsü	1
7. sınıf	Erdemler	Eskici	1
8. sınıf	Doğa ve Evren	Kestane	1
	Sanat	Bir Kış Öyküsü	1

Türkçe ders kitapları yemek kültürü teması üzerinden millî kimlik inşası açısından incelendiğinde 5, 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında birer temanın birer metninde yer alan birer unsurun bulunduğu belirlenirken, 8. sınıf Türkçe ders kitabında da 2 temada yer alan 2 metinde 2 unsur tespit edilmiştir. Bu bulgularla ilgili örnekler şunlardır:

5. sınıf Türkçe ders kitabının “Millî Kültürümüz” temasındaki “Padişaha Su Hediye Eden Adam” başlıklı metninde geçen “Ona bir testi su götür.” (Sevim, 2023, s. 117) cümlesi ile bir zamanlar suyun testide muhafaza edildiğinden söz edilmektedir. 6. sınıf Türkçe ders kitabının “Sanat” temasındaki “Bir Kış Öyküsü” başlıklı metninde geçen “Yağı alınmış köpüklü ayranın tadını, yeşil soğanın kokusunu, tandır ekmeğinin arasına konmuş tuzsuz beyaz peynirin doyuruculuğunu çoğumuz hiç tanıyamıyorduk.” (Yavuz ve Kahraman, 2023, s. 167) cümlesinde Türk damak tadının geleneksel lezzetlerine yer verilmiştir. 7. sınıf Türkçe ders kitabının “Erdemler” temasındaki “Eskici” başlıklı metninde yer verilen “Deri gibi sert, yayvan tandır ekmeğine alışmıştı. Yer sofrasında bunu hem kaşık hem çatal yerine dürümleyerek kullanmayı beceriyordu.” (Erdal, 2023, s. 25) cümlesinde tandır ekmeğinden ve bunun sofradaki işlevinden söz edilmektedir. Ancak buradaki ifade Arap yemek kültürüne aittir ve bizim kültürümüzden farklılığının vurgulanması yoluyla bir millî kimlik inşası yapılmaktadır. 8. sınıf Türkçe ders kitabının “Doğa ve Evren” temasındaki “Kestane” başlıklı metninde yer verilen “Sadece kebabı mı? Kestane şekeri, kestane püresi, kestane ezmesi gibi değişik şekillerde sofralarımızda, tatlılarımızda, pastalarımızda kullandığımız kestane mutfağımıza ayrı bir lezzet katar.” (Saygı, 2023, s. 91) cümlesinde kestanenin tüketimi üzerinden yemek kültürümüzdeki çeşitliliğe değinilmiştir.

Millî Kimlik İnşası Sürecinde Türkçe Ders Kitaplarındaki Giyim Temalı Bulgular

Ortaokul Türkçe ders kitaplarının millî kimlik inşası açısından incelendiği araştırmada bu sürece etki eden faktörlerden son olarak giyim teması üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 10. Giyim Temalı Bulgular

Sınıf Düzeyi	Tema	Metin Adı	f
7. sınıf	Erdemler	Eskici	2
8. sınıf	Erdemler	Forsa	1

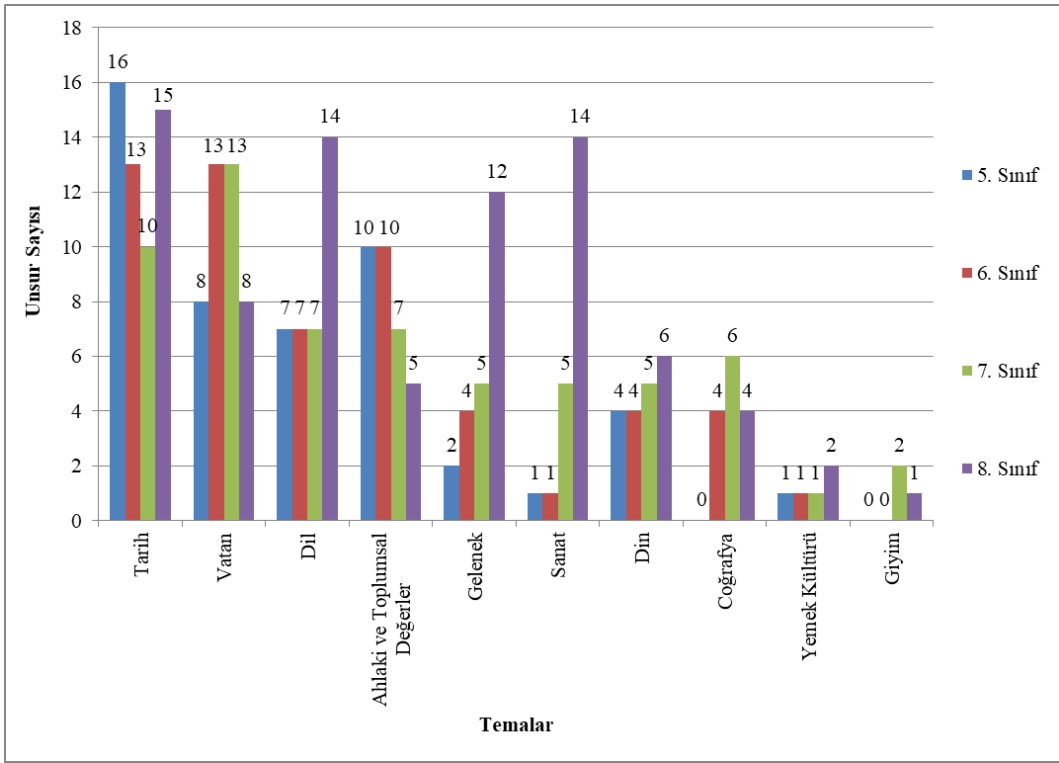
Türkçe ders kitapları giyim teması üzerinden millî kimlik inşası bakımından incelendiğinde 5. ve 6. sınıf ders kitaplarında bu bağlamda bir bulguya rastlanmamıştır. Ancak 7. sınıf ders kitabının 1 temasındaki 1 metinde 2 unsur, 8. sınıf ders kitabının 1 temasında bulunan 1 metinde 1 unsur belirlenmiştir. Bu kapsamda yer alan örnekler şunlardır:

7. sınıf Türkçe ders kitabının “Erdemler” temasındaki “Eskici” başlıklı metinde geçen “Şimdi onun da kuşaklı entarisi, ceket, takkesi, kırmızı ayakkabıları vardı” (Erdal, 2023, s. 25) cümlesinde Arap giyimine uyum sağlayan hikâye kahramanı üzerinden Türk giyiminden farklılıklar vurgulanmaktadır. 8. sınıf Türkçe ders kitabında da “Erdemler” temasındaki “Forsa” metninde geçen “Ayağına bir çakşır getirdiler. Sırtına bir kaftan attılar. Başına bir kavuk koydular.” (Saygı, 2023, s. 24) ifadesinde geçmişte giyilen giysilerimize yer verilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Ortaokul Türkçe ders kitaplarının millî kimlik inşası açısından incelendiği araştırma yapılan alan araştırması sonucunda millî kimlik inşasında etkili olan tarih, vatan, dil, din, ahlaki ve toplumsal değerler, gelenek, sanat, coğrafya, yemek kültürü ve giyim temaları üzerine temellendirilmiştir. Ders kitaplarında yer alan okuma ve dinleme metinleri bu temalar kapsamına giren unsurlar açısından incelenmiştir. Tespit edilen unsurların temalara göre dağılımı aşağıdaki grafikte sunulmuştur.

Grafik 1. Millî Kimlik İnşasında Etkili Unsurların Temalara Göre Dağılımı

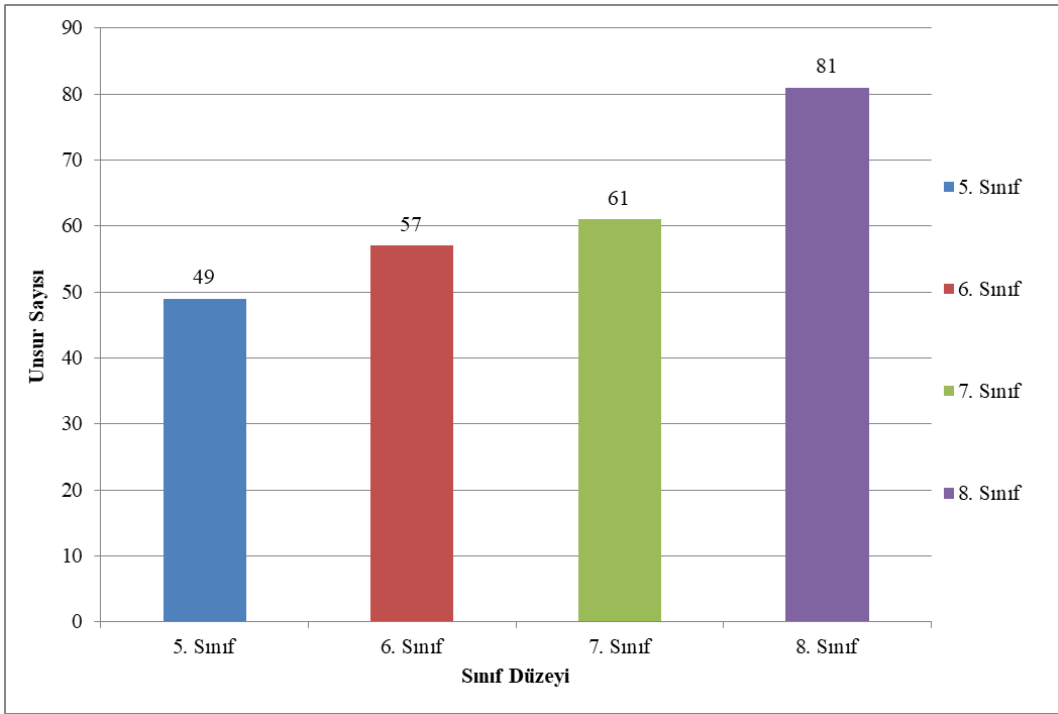

Millî kimlik inşasında etkili olan unsurların temalara göre dağılımı incelendiğinde tespit edilen unsurların (54 unsur) en yoğun biçimde tarih teması altında toplandığı görülmektedir. Bu kapsamda Türk tarihi ile ilgili olaylar ve tarihi şahsiyetler yer almıştır. Tarih temasından sonra 35 unsurun belirlendiği ve vatan sevgisinin vurgulandığı vatan teması bulunmaktadır. Üçüncü sırada Türk dilinin köklü tarihini ve zenginliğini anlatan 35 unsurun tespit edildiği dil teması yer alırken dördüncü sırada Türk milletine özgü ahlaki ve toplumsal değerlerin olduğu görülmektedir. Beşinci sırada 23 unsurla Türk milletinin gündelik yaşamında kendini gösteren gelenekler ve sonrasında da 21 unsurla geleneksel el sanatları, mimari, resim ve halk oyunlarının yer aldığı sanat teması bulunmaktadır. Yedinci sırada 19 unsurun saptandığı şükür, ibadet ve dua bağlamında şekillenen İslami unsurların bulunduğu din teması yer almaktadır. Yaşanılan bölgenin doğal ve tarihi güzellikleri, bitki örtüsü ile doğal ürünlerini konu edinen 14 unsurun

belirlendiği coğrafya teması sekizinci sırada yer alırken bundan sonra 5 unsurun yer aldığı yemek kültürü bulunmaktadır. Son olarak da 3 unsurun tespit edildiği giyim temasının yer aldığı görülmektedir.

Millî kimlik inşasında etkili olan unsurların incelendiği araştırmada her sınıf düzeyine ait Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler belirlenen temalar çerçevesinde ayrı ayrı incelenmiştir. Millî kimlik inşasına etki eden unsurlar sınıf bazında incelendiğinde ulaşılan sonuç aşağıdaki grafikte sunulmuştur.

Grafik 2. Millî Kimlik İnşasında Etkili Unsurların Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Ortaokul Türkçe ders kitapları millî kimlik inşası açısından incelendiğinde bu bağlamda en yoğun vurgunun 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yapıldığı görülmektedir. Sonrasında 7. sınıf Türkçe ders kitapları yer alırken bunu sırasıyla 6. sınıf ve 5. sınıf Türkçe ders kitapları takip etmektedir. Başka deyişle ortaokul Türkçe ders kitaplarında millî kimlik inşasına 5. sınıftan başlayarak her yıl giderek artan bir seyirle yer verilmektedir.

Bir milletin tarihi şahsiyetlerinin, olaylarının ve süreçlerinin genç kuşak tarafından öğrenilmesi kendilerinin kim olduklarını bilmeleri, nasıl bir geçmişten geldiklerini ve bu tarihi şuurla geleceğe güvenle bakmalarını sağlayacaktır. Yapılan araştırmada millî kimlik inşası için tarihi unsurların yoğunluklu olarak kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla tarih millî kimliğin inşa edilmesinde en güçlü kaynaktır. Yıldırım (2014), tarih ders kitaplarını Türk kimliğinin inşası açısından incelediği araştırmasında da bu ders kitaplarıyla öğrencilere üstün ve güçlü bir milletin mensubu olduklarının anımsatıldığını

ve Türklerin tarihin bütün dönemlerinde özgürlüklerine düşkün olduklarının vurgulandığını belirtmiştir (s. 343).

Vatan sevgisi ve vatana duyulan bağlılığın konu edildiği metinler aracılığı ile öğrenciler, üzerinde yaşadıkları toprağın vatanın değerli bir parçası olduğunu, geçmişte vatanın bağımsızlığı için büyük mücadelelerin verildiğini ve bu bilinçle kendilerinin de vatanın kalkınmasında etkili olacaklarını kavrayacaklardır. Yapılan araştırmada millî kimlik inşasında vatan ile ilgili unsurların vatan sevgisi etrafında şekillendiği görülmektedir. Benzer doğrultuda Şahin (2016) de araştırmasında yurt bilinci ve vatan sevgisinin millî kimliğin inşasında ve bunun sürdürülebilirliğinin sağlanmasında hayati öneme sahip olduğuna vurgu yapmaktadır.

İncelenen ders kitaplarının tamamında pek çok temada gerek edebî tür, gerek söz kalıpları ve gerekse usta yazar ve şairlerin tanıtımı açısından Türkçenin zenginliği ve köklü geçmişinin sunulduğu görülmektedir. Millî kimlik inşasında dil bilincinin yeri oldukça önemlidir. Türkçenin dünya dilleri arasında en eski ve köklü dillerinden biri olduğunun kavratılması dile yönelik ilginin oluşmasını sağlayacağı gibi millî kimlik inşasında da destekleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bir toplumun hayata bakışı ve onu algılayışı, gelenekleri, alışkanlıkları, kısacası o toplumun kendine has dinamiklerinden oluşan her olgu kültürü yansıtan dille devamlılık kazanabilir (Kara Özkan, 2022). Ünveren (2020) de millî kimlik üzerine yaptığı araştırmasında ana dilin, millî bilinç oluşturulmasında en önemli araç olduğunu belirtmektedir.

Bazı değer yargıları hemen hemen bütün toplumlarda ortaklık göstermekle birlikte bunların toplumlardaki yansımaları birbirlerinden farklılık gösterebilmektedir. Türklerin de kendine özgü ahlaki ve toplumsal değerleri bulunmaktadır. Bu değerlerde maneviyatın gücü kendini göstermektedir. Aile büyüklerinden kalan mirasın yadigâr değerinde görülerek elde tutulması ataya ve ondan kalana saygıdan ötürüdür. Bu ve bunun gibi kendi toplumumuza has ahlaki ve toplumsal değerlerin yer verildiği metinler millî kimlik inşasında önemli araçlardır. Yapılan araştırmada ahlaki ve toplumsal değerleri içeren metinler yoluyla Türkçe ders kitaplarında millî kimlik inşasının yapıldığı görülmektedir. Özhan'ın (2019) da Ömer Seyfettin'in Turan temalı hikâyelerini millî kimlik inşası temelinde incelediği araştırmasında ahlaki değerleri Türk millî kimliğini teşkil eden unsurlar arasında ele aldığı görülmektedir.

Ortak bir inanca sahip olmak milletin bireylerini bir arada tutan dinamiklerden birisidir. İnanılan dinin ibadet biçimleri, ibadet mekânları, dini bayramlar ve özel günler, insan hayatına yön veren dini kurallar ve o dinin felsefesi inananlarını birlikte tutar ve onlarda inanç bağlamında bir aidiyet duygusu oluşturur. Bu da millî kimliğin oluşmasında etkili başat rollerden birini teşkil eder. Yapılan araştırma ile din bağlamında tespit edilen unsurların Türkçe ders kitaplarında millî kimliğin inşası için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Benzer şekilde Şahin (2016) de benlik algısı ve kimlik kurgusu üzerine yaptığı araştırmada insanların inandıkları dinî değerlerin kimlik kurgusunda ana eksenini teşkil ettiğini vurgulamaktadır.

Gelenekler toplumsal hayatta uzun yıllar varlığını koruyan, o toplumun bireyleri tarafından benimsenen uygulamalar ve davranışlardır. Geleneklerin oluşmasında inanç

sistemleri, yaşanan coğrafya ile toplumsal ve kültürel değerlerin etkisi vardır. Öte yandan gelenekler bir topluma özgü olması, doğal olarak benimsenmesi ve sürdürülmesinden dolayı millî kimliğin oluşmasında da son derece önemli bir unsurdur.

Sanatın en önemli özelliği evrenselliğidir. Farklı ülkelerden insanlar duygularını sanat aracılığıyla bütün dünyaya duyurabilir. Bu duygu ve düşünceler çeşitli görsel ve işitsel sanat ürünleri ile somutlaşır. Sanatı anlamak için o ülkenin dilini bilmeye gerek yoktur. Ancak sanat her ne kadar evrensel ise de onun bir o kadar da üretildiği topluma özgün olma durumu söz konusudur. Sanatçı içinde doğup büyüdüğü kültürün izlerini eserine yansıtır. Dolayısıyla her kültürün kendine has bir sanat anlayışı vardır. Türklerin de diğer milletlerde olduğu gibi mimari, resim, müzik, halk oyunu, geleneksel el sanatları gibi sanatın çeşitli alanlarında özgün ifadeleri, ürünleri ve anlayışı bulunmaktadır. Türkçe ders kitapları Türk sanatının ve sanatçıların öğrencilere tanıtılmasında etkin araçlardan biridir. Öğrencilerin bu kitaplarda Türk kültüründen izler taşıyan sanat eserleri veya ürünleriyle karşılaşması, onlar hakkında bilgi sahibi olması kendilerinin millî kimlik inşasında son derece önemlidir. Yapılan araştırmada da sanatla ilgili unsurların millî kimliğin oluşumunda etkili bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bilgin'e (2007, s. 218) göre de sanat eserleri ortak kimliğin inşasında esas alınan unsurlardan biridir.

Coğrafya, üzerinde yaşayan insan topluluklarının giyiminden yemek kültürüne varana kadar yaşam biçiminin pek çok alanına etki eder. Diğer yandan coğrafya insanların aidiyet ihtiyacını mekânsal olarak karşılayan bir alandır. Çünkü insanlar ailelerinin köklerinin nereden geldiğini, kendilerinin nereli olduklarını bilmek ve kalıcı olarak yaşadıkları yere ait olmak isterler. Yaşanılan coğrafyanın ruhu onların yaşamlarına yansır. Mevcut araştırmada Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin öğrencilere kendi ülkesinin doğal ve tarihî güzelliklerini, bitki örtüsünü, tarımını kapsayan ve yemek kültürü, giyim vesair alanları etkileyen coğrafyasını tanıtarak millî kimlik inşasına katkı sunduğu görülmüştür. Kanter (2014, s. 75-78) de insanın içinde yaşadığı kültür, zaman ve coğrafyanın ürünü olmasından hareketle bunların kimlik oluşumunda son derece önemli olduklarını vurgulamaktadır.

Her kültürün damak tadı, yemeklerin sunumu, pişirme yöntemleri birbirinden farklıdır. Nasıl İtalyanların, Japonların, Rusların ve Arapların mutfakları birbirinden farklı ise Türk mutfağının da kendine has özellikleri bulunur. Örneğin dünyanın her yerinde çayın kendine özgü bir tüketim şekli vardır, Türkler çayı ince belli bardakta içmesiyle tanınır. Her kültür var olana kendinden eklemeler yaparak ya da değiştirerek onu millîleştirir. Dünyanın farklı coğrafyalarında farklı yemek kültürlerine sahip olmak da bunun doğal bir göstergesidir. Türkçe ders kitaplarındaki okuma ve dinleme metinlerinin Türk yemek kültürünü tanıtarak millî kimlik inşasında etkili olduğu görülmektedir. Thiesse (2010, s. 154) de yemeği "kimlik doğrulama listesi" olarak da adlandırılabilecek ortaklıklar arasında değerlendirmektedir.

Günümüzde küreselleşmenin etkisinin yoğun olarak görüldüğü alanlardan birisi giyimdir. Çünkü teknolojinin bu kadar gelişmediği ve farklı kültürlerin etkisine bu kadar açık olunmadığı dönemlerde giyim de özgün olduğu söylenebilir. Modern giyim bugün evrensel bir nitelik taşıırken her milletin, tarihinde yerini alan ancak kendi karakterini

yansıtan bir kültürü de vardır. Türkçe ders kitaplarında az da olsa millî kimlik inşasında giyimle ilgili bulgulara ulaşılmıştır.

Millî kimlik inşası üzerine yapılan araştırma sonucunda şu önerilerde bulunmaktadır:

1. Ortaokul Türkçe ders kitapları öğrencilere temel dil becerileri kazandırmanın yanı sıra gerek içerikleri gerekse bu içeriklere uygun olarak düzenlenen görselleri ile öğrencilerin millî kimliklerinin inşa edilmesinde önemli bir araçtır. Bu nedenle metinlerde millî kimlik inşasında temel teşkil eden tarih, vatan, dil, gelenekler, din, toplumsal ve ahlaki değerler vb. unsurların bulunmasına özen gösterilmelidir.

2. Millî kimlik inşası gayesiyle seçilen metinlerin öğrencilerin gelişim seviyelerine uygun olmasına dikkat edilmelidir.

3. Öğrencilerde millî kimliğin oluşturulabilmesi için öncelikle onların kendilerini ve dolayısıyla ait oldukları toplumu ve milleti tanımaları gerekir. Bu amaçla Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde bizi biz yapan kültürel değerlerin onların ilgisini çekecek nitelikteki metinlerle aktarılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, B. (2003). Millî kimliğin kazanılmasında coğrafyanın önemi. *Türk Yurdu Dergisi*, 23(194), 55-59.
- Aktaş, A. (2019). Milliyetçilik kuramları bağlamında Ömer Seyfettin'in hikâyelerine göre Türk kimliğinin tanımları ve millî kimlik bağları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 23(2), 413-439.
- Aktaş, Ş. (1996). Milli romantik duyuş tarzı ve Türk edebiyatı I. *Türkiye Günlüğü*, 38, 170-175.
- Alan, S. (2016). *Tanzimat Edebiyatı'nda millî kimlik inşası-kurgu kahramanları örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bektaş, S. ve Kurt, M. (2022). Değerler eğitimi bağlamında Ziya Gökalp'ın "Alageyik" ve "Turan" adlı şiirlerinin millî kimlik inşası sürecine etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(2), 440-453.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik inşası*. İzmir: Aşina Kitaplar.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çonoğlu, S. (2015). Bekir Çobanzade'nin şiirlerinde millî kimliğin yeniden inşası süreci ve millî kültür unsurları. *Akademik Kaynak*, 3(6), 1-11 .
- Demir, A. (2007, Eylül). *Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde milli kimlik inşası unsuru olarak mekân*. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi'nde sunulmuş bildiri, ICANAS 38, Ankara.
- Güleç, C. (1992). *Türkiye'de kültürel kimlik krizi*. Ankara: V Yayınları.

- Güvenç, B. (2010). *Türk kimliği*. İstanbul: Boyut Yayınları.
- Kanter, F. (2014). *Millî edebiyat dönemi Türk şiirinde benlik algısı ve kimlik kurgusu*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Kara Özkan, N. (2022). Ana dili eğitimi ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çok kültürlülük. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 27, 258-273.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kırmt, Ö. F. (2020). Öğrencilere millî kimlik kazandırmada tarih ders kitaplarının önemi. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 12(47), 146-151.
- Kısa, O. (2020). *Mehmed Niyazi Özdemir'in eserlerinde kişiler ve millî kimlik inşası*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Kösoğlu, N. (1995). Kültür/kimlik üzerine. *Türkiye Günlüğü İki Aylık Fikir ve Kültür Dergisi*, 33(1), 41-47.
- Miles, M. B., and Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi* (Akbaba Altun, S. ve Ersoy, A., Çev. Ed.). Ankara: Pegem.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Özhan, Ö. (2019). Millî kimlik inşası bağlamında Ömer Seyfettin'in turan hikâyeleri. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi (IJHE)*, 5(11), 652 – 667.
- Özünel, S. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının kimlik inşası ve vatandaşlık bilinci kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayımlanmamış doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Sayar, E. (2021). 7. Geçmişten geleceğe bir köprü: şu çılgın Türkler örneğinde “millî kimlik” ve “kemalizm” inşası. *Gazi Türkiyat*, 28, 91-101.
- Smith, A. D. (1994). Millî kimlik. (Şener, B. S., Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şahin, A. M. (2016). Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun hikâyelerinde millî kimlik inşası. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi (IJHE)*, 5(10), 275-292.
- Takiş, T. (2003). Kimliklerle buluşma. *Doğu Batı Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 23(3), 6-7.
- Thiesse, A. M. (2010). Ulusal Kimlikler, Ulus-aşırı Bir Paradigma. *Milliyetçiliği Yeniden Düşünmek* içinde (Dieckhorf, A. ve Jaffrelot, C., Ed.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uğurlu, S. (2010) *Gelenek ve kimlik ilişkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ünveren, D. (2020). Türkçe öğretiminde aşkın bir millî kimlik alanı: Salur Kazan'ın evinin yağmalandığı destan. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 21, 175-199.
- Vatandaş, C. (2004). *Ulusal kimlik/Türk ulusçuluğunun doğuşu*. İstanbul: Açılım Kitap.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, T. (2014). Meşrutiyet'ten günümüze tarih ders kitaplarında Türk kimliğinin inşası. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, S. (2007). Kimlik ve ulusal kimlik kavramlarının toplumsal niteliği. *Millî Folklor*, 74, 9-16.

NATIONAL IDENTITY CONSTRUCTION IN TURKISH COURSE BOOKS

ABSTRACT

This study aims to determine how and how often elements that contribute to the process of national identity construction are used in the reading and listening texts in Secondary School Turkish Course Books. In the research where secondary school Turkish textbooks were examined in terms of national identity construction, document analysis method, one of the qualitative research methods, was used. The study material consists of secondary school Turkish textbooks that are deemed appropriate for use in the 2023-2024 academic year by the Ministry of National Education. Descriptive analysis technique was used to analyze the data. In the study, reading and listening texts in secondary school Turkish textbooks were examined according to the themes in the checklist. In the research, 32 themes in Secondary School Turkish Course Books and 160 texts in these themes were subjected to descriptive analysis. Meanwhile, the frequencies of the findings, the themes in the textbook, the titles of the text in which they are found, and which grade textbook they are in are listed. In addition, sentences containing the elements identified within the scope of the relevant theme were determined to be presented in the findings. The research, in which secondary school Turkish textbooks were examined in terms of national identity construction, was based on the themes of history, homeland, language, religion, moral and social values, tradition, art, geography, food culture and clothing, which are effective in the construction of national identity, as a result of the field research. The reading and listening texts in the textbooks were examined in terms of the elements within the scope of these themes. These elements were taken as basis in the checklist used in reviewing textbooks. In the study, reading and listening texts in secondary school Turkish textbooks were examined according to the themes in the checklist. At the end of the research, the elements that are effective in the construction of national identity were evaluated first according to their themes and then according to their frequency at the class level. Accordingly, it has been determined that the themes with the most intense elements of national identity are history, homeland, language, religion, moral and social values, tradition, art, geography, food culture and clothing, respectively. When these elements are examined according to their frequency of presence at grade level in secondary school Turkish textbooks, it is seen that the most intense emphasis is made in the 8th grade Turkish textbooks. Afterwards, there are 7th grade Turkish textbooks, followed by 6th grade and 5th grade Turkish textbooks, respectively. In other words, it has been determined that the construction of national identity is included in secondary school Turkish textbooks with an increasing trend every year, starting from the 5th grade. At the end of the research, suggestions were made for the inclusion of national identity elements in Turkish textbooks.

Keywords: National identity, national identity construction, Turkish textbooks.